

כתרי תורה

כתר מלכות - מאן מלכי רבנן
רבי יחיאל ב"ר אברהם בשירי זלה"ה
מח"ס חבצלת השרון - כ"ב אב תכ"א
רבי סעדיה ב"ר יחיאל צ'אלעי זלה"ה
מחכמי צ'אלע - כ"ב אב תשי"ד
רבי דוד ב"ר יצחק גברא זלה"ה
רב העיר יבנה - כ"ה אב תשמ"ו
רבי יחיאל ב"ר שלום קורח זלה"ה
מח"ס משכיל דורש - כ"ו אב תרמ"א
רבי שפר ב"ר יחיאל בדיחי זלה"ה
מחכמי צנעא - כ"ח אב תרי"ט
רבי שלמה ב"ר יצחק גראף זלה"ה
מחכמי מחוית - כ"ח אב תשל"ח

לק"י • פרשת והיה עקב ה'תשפ"א ב'של"ב • גליון ס"ה
הגות והלכה בפרשת השבוע במשנת רבותינו גאוני תימן זיע"א

אין לקרוא בשעת התפילה וקריאת התורה • הערות והארות יתקבלו בברכה בטלפון 0504139964 או במייל avish964@gmail.com

לע"נ ידיד ורע אשר שמחת התורה שבלבו ועל פניו האירה כל סביבותיו, וזה להרביץ תורה ולהעמיד בתי מדרשות לשקירתה הרב רפאל אליהו אליעזר זצ"ל ביבולחט"א הרב צבי בלאט שליט"א ולע"נ דודי הרב אברהם ב"ר דוד בדיחי זצ"ל, הרב משה ב"ר שלום צאלח זצ"ל, הרב אליעזר ב"ר אברהם עוזרי זצ"ל, ומרת אורית ב"ר מנחם שרעבי ע"ה • ולזכות הרב אברהם ב"ר יוסף שליט"א, הרב אהרן ב"ר יוסף שליט"א, ר' זכריה ב"ר יוסף ור' ישראל ב"ר יהודה הי"ו ומרת אסתר ב"ר יחיאל ומיכל ב"ר ישי תחי' לרפ"ו במהרה בתוך שאר חולי ישראל, אכ"ר.

כתר של-א"ש

ארץ אשר לא במסכנו תאכל בה לחם
לא תחסר כל בה ארץ אשר אבניה ברזל

ומהרריה תחצב נחשת (ח, ט).

פשוטו של מקרא, כי יהיה שפע רב בארץ ישראל, ולא יצטרכו לאכול בעצמוס וכן ממשיך הפסוק ואומר לא תחסר כל בה, מלאה ברכת ה'.

עוד נראה לומר, ע"פ מש"כ מהר"י גופאן זלה"ה במנחת יהודה (שם, י), ובענין המאכל, ראיתי כתוב בספר לא ידעתי למי מקדושים, והוא שכל מיני מאכל המשובחים בטעמם ומראיהם הם מעולים יותר מהשאר, שזה מורה שהניצוצים שבהם הם קדושים כל כך ובחינתם עליונה מאד וכו'. והנה על ידי שאוכל מאכלים משובחים במראיהם וטעמם, המעט הוא אם רב, אז הוא מרויח בזה שמזכך שכלו ביתר שאת, ויוכל להשיג בתורה כל כך.

ותיקון שלהם אינו צריך טרחת יתירא, וראיה לזה מאוכלי המן שהיה הכנה גדולה לישראל כדי שיוכלו להשיג בתורה, ואותו הדור נקראו דור דעה ע"כ. מעתה יש לומר, כי הנה ארץ ישראל, אשר אינה בשלטון שום מלאך אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו, וכדאיתא בזוה"ק (וירא קח, ב) כי את כל האומות והארצות חילק השי"ת לממונים ולשליחים, לבד מעם ישראל וארץ ישראל, שאין שולט בהם אחר אלא הקב"ה לבד, ולכך הכניס את עמו לארצו. ואם כן, זאת הארץ פירותיה בדרגה גבוהה מפירות שבכל העולם. וככל שהם גבוהים בדרגתם הם צריכים תיקון פחות, וכדלעיל. ויעוין בב"ח (סי' ר"ח) שהאריך במעלת וקדושת פירות א"י. וממילא יש לומר אם בעיני ה' יכשר, זוהי כוונת הפסוק כי ה' אלהיך מביאך אל ארץ טובה, אשר מלבד השבת הגשמי שבפירותיה, אינם צריכים טרח ותיקון גדול באכילתם, ומזה נלמד על מעלתם הרוחנית. ובאכילתם נזכה לזכך נפשותינו לזכות לתורתו הק' ולעבדו בלבב שלם.

שבת שלום

כתר ההלכה

הגאון הרב נתנאל עומיסי שליט"א - מרבני בית ההוראה 'פעולת צדיק' לעילוי נשמת אביו רבי יחיאל ב"ר יצחק עומיסי זלה"ה - נלב"ע כ"ו אלול התש"פ
האם יש איסור לאכול בגילוי ראש

[א] בימים אלו רבים הולכים לים או לבריכה. והנה ארע פעם בשפת הים, שמישהו בא לברך על מאכלו וביקש ממני כיפה רק כדי לברך, ואח"כ המשיך לאכול בלא כיסוי לראשו, באמרו שאין חובת כיסוי ראש בזמן האכילה. ואכן אף שמעיקר הדין אין לילך ארבע אמות בגילוי הראש (שו"ע סי' ב' ס"ו), מכל מקום מידת חסידות היא לכסות ראשו אף כשהולך פחות מארבע אמות, או כאשר אינו מהלך ברגליו אלא נוסע במכונית וכדומה (שו"ת סק"ה, מג"א סק"ו). וראוי להחמיר אפילו כשהוא עומד על מקומו, או יושב על כסא (ברכ"י סי' ב' סק"ג). וכן כתב מרן הגר"י רצאבי שליט"א בשע"ה (סי' ג' ס"ה) שעיקר האיסור הוא לומר דבר שבקדושה או לילך ד' אמות בלא כיסוי לראשו, אך מידת חסידות היא לכסות את הראש תמיד ואפילו בלילה, ואם כן ממידת חסידות היה לו לכסות ראשו בעת האכילה. אמנם, אמר לי מרן שליט"א שבזמננו שכיסי הראש הוא סימן היכר לאותם אלו שהם שומרי תורה ומצוות ולהבדיל מפורקי העול, יש להזהר בזה יותר ולא רק ממידת חסידות.

נתינת יד על הראש האם נחשב כיסוי ראש

[ב] ועוד באותו עניין יש לשאול, האם תועיל הנחת הידוע' על הראש להחשב כיסוי. כי הנה מצד אחד ידוע שהנחת כף היד על הראש אינה מועילה לכיסוי הראש (שו"ע סי' צ"א ס"ד). אך מאידך מצינו לעניין הפסק בין לבו לערוה, כי חיבוק גופו בזרועותיו כן נחשב הפסק (שו"ע סי' ע"ד ס"ג). וטעם החילוק, כי הנחת היד על הראש זהו דבר רגיל ושכיח, אך חיבוק גופו בזרועותיו אינו כן, שאין דרך האדם לחבק את עצמו (דברי חמודות ברכות פ"ג א' ק"ג). ולפי"ז, אם מניח את זרועו על ראשו ייחשב כיסוי, כי אין דרך לעשות כן (ברכת ה' ח"א עמ' של"ח). אמנם דעת מרן הב"י (שם) אינה כן, שהרי כתב שהחילוק בין כיסוי היד על ראשו לחיבוק גופו בזרועותיו, שזה כיסוי וזה הפסק. והיינו שהיד אינה נחשבת ככיסוי לגוף מפני שהגוף והיד אחד הוא, אבל ההפסק ע"י זרועותיו מועיל, כיון שלמעשה אין לבו רואה את הערוה. ולכן נראה עיקר שדין כיסוי הראש ע"י הזרוע כדין כף היד שאינו מועיל ואף לא בשעת הדחק (כה"ח סי' צ"א סק"ב). אמנם הורה מרן הגר"י רצאבי שליט"א, כי בשעת הדחק כגון שמשער שיעבור זמן הברכה ואין באפשרותו לכסות את ראשו בכיסוי הראוי, יכול לברך ויהרהר את שם ה' בלב.

החזר הלואה כאשר ערך המטבעות ירד

[ג] מעשה באדם שקיבל הלואה לפני כארבעים שנה בסך מאה אלף שקלים ישנים. וכידוע במהלך שנים אלו חלו שינויים בערך הכסף, ומאה אלף השקלים ירד שווים למאה שקלים חדשים. וכעת נשאלה השאלה, האם הלואה צריך להחזיר מאה שקלים חדשים ותו לא, או שיש להצמיד את סכום ההלוואה למדד מסוים כדי לדעת ערכו כעת, ואותו הסכום ישלם הלווה. תשובה: בשו"ע יו"ד (סי' קע"ה ס"א) נפסק ע"פ הגמ' בב"ק (יז). שהמלווה לחבירו מטבע ונפסל, ועשתה המלכות מטבע חדש שמשקלו פחות מן הראשון, אם התייקרו הפירות מחמת התוספת, דהיינו שכעת במטבע החדש ניתן לקבל פחות פירות, יפרע לו לפי משקל המטבע הישן, כדי שלא יפסיד המלווה. והנה כידוע בזמן חכמי הגמרא היו המטבעות בעלי ערך עצמי לפי משקל המתכת שבהם, אולם בזמננו ערך המטבע מוערך בשוקי העולם ע"פ החוזק הכלכלי של כל מדינה ומדינה ומחירי המוצרים עולים בהתאם לכך, ולכן נחלקו האחרונים בדין זה. י"א, כי אף כאשר ירד ערך המטבע ונפסד המלווה, יש ללווה לפרוע לו לפי הערך הישן כדין מטבע שנפחתה (שו"ת מהרש"ם ח"מ סי' ע"ה). אך דעת רוב האחרונים, שדווקא במטבע שנפחת משקלה, צריך הלווה להוסיף למלווה שלא יפסיד, משא"כ אם ירד ערכה אסור לו להוסיף מפני איסור ריבית, כי אנו מסתכלים על המטבע כדבר קבוע ורק הכלכלה היא שהתייקרה (מהרש"ך ח"א סי' ס"ב, מהר"ש ח"ו סי' מ"ט, מהר"ם בן חביב בשו"ת קול גדול סי' ס"ו, מחנה אפרים סי' כ"ה). וכן דעת הגר"י אלישיב והגר"ב צ' אבא שאול (הביאם הגר"מ פניני שליט"א בספרו ריבית לאור ההלכה ח"א עמ' צ"ג) שיש להחזיר את הסכום לפי ערכו כעת, ואסור להצמידו למדד. אמנם דעת מרן הגר"י רצאבי שליט"א כדעת הסוברים (כנסת הגדולה ח"מ סי' ע"ד סק"ט ט"ז ועוד) שיש לעשות פשרה ולגבות חצי מסכום ההצמדה. ולמעשה בנדון דידן, התברר שאין כאן חוב כלל מחמת שעברו עליו כמה שמיטות והמלווה לא טרח לעשות עליו פרוזבול, וממילא נשמת החוב מאליו כדת וכדין אף אם לא יאמר המלווה משמט אני (שו"ע ח"מ סי' ס"ז סעי' ל"ז).

ואהבך וברכך והרבך וברך את פרי בטןך ופרי אדמתך דגנך ותישרך ויצהרך שגור אלפיק ועשתרת צאנך על האדמה אשר נשבע לאבתך לתת לך (ו, טז):

ב' דרכים בביאור הברכה שתהיו בקומה זקופה

א] איתא במדרש הגדול, והרבך בקומה זקופה, שלא תהיו מהלכין כפופי קומה. נראה שדרשו חז"ל כאן והרבך מלשון ריבוי הקומה. כי ענין ריבוי במנין נזכר לאחריו וברך פרי בטנך, וממילא ביארו דהיינו זקופי קומה שתגדל ותגבה קומתן. ומהר"י הכהן זלה"ה בסגולת ישראל ביאר כאן על דרך הסוד, ואהבך, וברכך, בפריה ורביה ר"ל ביסוד. והרבין, בקומה זקופה ר"ל בתפארת סוד שיעור קומה ע"כ. והנה בדומה לדרשת חז"ל כאן איתא בספרא (ויקרא כו, ט) והרבתי אתכם, בקומה זקופה. ומבואר יותר בסמוך (שם, ט) ואולך אתכם קוממיות, בקומה זקופה ולא יהיו יריאים מכל בריה.

ב] וחילוק יש בין המדרשים הנ"ל, כי אם בכוננת הספרא היה ניתן לפרש דרמזי יש כאן בהרמת קרן ישראל (וע"ע בקרבן אהרן ובביאור הח"ח לת"כ). אך בלשון מדרש הגדול מבואר להדיא כפשוטו, ולא יהיו מלכים כפופי קומה. כי כשישראל תחת עול האומות הם שפלים וכפופי קומה, וכן מצאתי בספר רוגז הזמן כשתיאיר את מצב אבותינו בגולת תימן, כתב, גם בהליכתם לא ילכו בקומה זקופה, אלא בעונה וכובד ראש, ולא יהא הילוכם כאחד הגבורים אלא כדרך אחד הכושלים ע"כ. וזאת הברכה שתרום קרנם וממילא ילכו ממש בזקיפות קומה.

האיסור להלך בקומה זקופה

ג] והנה אמרו חז"ל בקדושין (לא, א) אמר רבי יהושע בן לוי אסור לאדם שיהלך ארבע אמות בקומה זקופה, שנאמר מלא כל הארץ כבודו. ופירש"י (ד"ה מלא) דמשמע (כי כבוד ה') משתרבב ויורד למטה. והזוקף קומתו נראה כדוחק. שם פי' הר"ן (יב, ב מדפי הר"ף) כדי שיראה שיש לו אדון על גביו וסביביו, שרואה ויודע כל מצפוניו. ומעתה יש לתמוה לדברי מדרש הגדול, מה ברכה יש כאן שיהלכו בזקיפות קומה, והלא יש בכך סילוק השכינה. ובערוך השלחן (סי' ו' ט) כתב ואין הכונה שילך שחוח אלא שלא ילך זקוף יותר מדאי בגרון נטוי כדרך הגאים. ואם כי איהו ס"ל כך בעיקר האיסור, מ"מ מפשט הסוגיות לא נראה כן, אלא ההולך בדרך גאווה אף בסתם קומה זקופה אסור, וממילא בהילוך בגרון נטוי דווקא אסור. אכן מפשט הסוגיות לא נראה כן אלא כל קומה זקופה נאסרה, וא"כ הדרא קושיא לדוכתה. ויבואר לקמן אות ו' בס"ד.

ד] ויש להעיר דכאן משמע שהאיסור בכל אדם ואילו בברכות (מג, ב) הובא ענין זה בכלל הדברים שהם גנאי לת"ח, לא יהלך בקומה זקופה, דאמר מר המהלך בקומה זקופה, אפילו ארבע אמות, כאילו דוחק רגלי השכינה. וכן הוא ברמב"ם, לא ילך תלמיד חכמים בקומה זקופה וגרון נטוי כענין שנאמר (ישעיה ג' ט"ז) ותלכנה נטויות גרון ומשקרות עיניים.

וכתב מוה"ר ידידיה שמואל טאריקה בבן ידיד דכל אדם אם הולך בקומה זקופה, כיון שאין בו דעת כל כך לא הוי כדוחק, ברם ת"ח שיוודע ששכינה למעלה מראשו, לאו אורח ארעא לילך בקומה זקופה עכת"ד. וקשה דא"כ נמצאו סוגיות חלוקות, דבקידושין לא נזכר כלל ת"ח, וכן בברכות עיקר המימרא היא בכל אדם, ש"מ שגם גביה שייך איסור זה. ולכן נראה עיקר כתירוצו השני דלכל אדם האיסור הוא רק בד"א, אך לתלמיד חכם אפילו בפחות מכאן אינו טוב וראוי, שיש לו לנהג כבוד בשכינה יותר מכל אדם, ושמא שתייהם עולים בקנה אחד, דת"ח היודע דעת עליון, יש לו לזהר יותר עכת"ד. וחילוק זה מדוקדק בגמרא דגבי ת"ח לא הזכירו ענין ד"א ורק במימרא שהביאו בסתם כל אדם הוזכר ענין ד"א. וכן תירצו בעבודת המלך ובדברי ירמיהו בשם אביו הגאון רבי בנימין זאב וואלף זלה"ה.

ובעיקר הדבר כתב הט"ז (סי' ב' סק"ד) דמה שלא זכרו הטושו"ע שיעור ד"א, ומשמע שאפילו בפחות מד"א אסור. צ"ל דלא גרסי כך בגמרא.

ה] והנה מדברי הרמב"ם שלמד ענין נטיית הגרון מבנות ציון מבואר דסבירא ליה שהתביעה עליהם לא היתה מחמת צניעות גרידא (עי' תנחומא תודיע י"א) אלא שהיה בכך דרך גאווה, כמבואר במדרש הגדול בריש פרשת מצורע, זהו שאמר הכתוב גאות אדם תשפילנו ושפל רוח יתמוך כבוד (משלי כ"ט, כ"ג) גאות אדם, רבי חנינה פתר קריה בבנות ציון דכתיב ויאמר ה' יען כי גבהו בנות ציון, שהיו מהלכות בגסות הרוח. ומה היו עושות ותלכנה נטויות גרון, כשהיתה אחת מהן מתקשטת היתה מטה בגרונה לכאן ולכאן כדי להראות תכשיטיה. הרי שעיקר הענין היה משום גסות הרוח. וכע"ז במדרש הביאור, נטויות גרון, בגבהות הלב, היו מניחות דבר תחת זקנן כדי שיעלה גרונן, יעו"ש כל הענין.

אלא שיש לעיין טובא, מדוע לא הביא את הטעם הנזכר הגמרא שדוחק רגלי השכינה, ותחתיו הביא ענין זה. ובפרט שכתב כן במורה נבוכים (ח"ג פנ"ב) וז"ל וכבר ידעת הזהירם מלכת בקומה זקופה, משום מלא כל הארץ כבודו, לישוב בלב בני"א באלו המעשים כולם הענין שזכרתי לך, והוא שאנחנו תמיד בין ידי השי"ת ולפני שכינתו נלך ונשוב.

ביאור חדש באיסור ההילוך בקומה זקופה, וביאור שיטת הרמב"ם

ו] ונראה לבאר בס"ד דבר חדש, דהאיסור להלך בקומה זקופה, זהו דווקא כשעושה כן משום גאווה. וכמבואר מהטעמים שזכרו לעיל מפרש"י שנראה כדוחק, וכי אדם שהוא גבוה מחבירו נראה כדוחק יותר. אלא פשוט שהכוונה כשמתגאה בקומתו שם אין השכינה שורה. ובוודאי שכן הוא לטעמו של הר"ן הנזכר לעיל. אך עצם הילוך זה אין בו חסרון, אדרבה הוא מעלה, וכמבואר מדרשת חז"ל והרבך בקומה זקופה. ומאידך ההילוך בנטיית הגרון אינו ראוי לתלמיד חכם, אף כשאינו עושה כן משום גאווה, וכ"כ בבן ידיד דכיון שהפסוק מגנה את בנות ציון בזה, אינו ראוי לת"ח ע"כ. ועיקר יסוד זה מבואר גם בדברי מוהר"ח כסאר זלה"ה בשם טוב כאן לענין ריצה ברשות הרבים, דהקפידו חז"ל יותר לצוות לת"ח להתנהג בכל עניניו בכדי שלא יבוא לידי גנות].

וכיון שעוסק רבינו בת"ח שמסתמא אינו מתכוון משום גאווה לא הביא רבינו את האיסור להלך בקומה זקופה, אלא ענין ההילוך בגרון נטוי כמבואר מלשוננו שלא ילך 'בקומה זקופה וגרון נטוי'. וכן יש לדקדק דלא הביא רבינו את תחילת הפסוק יען כי גבהו בנות ציון אלא את הסיפא ותלכנה נטויות גרון, והיינו כדדרשי במסכת יומא (ט, ב) ותלכנה נטויות גרון, שהיו מהלכות בקומה זקופה. והיינו דס"ל דהגנאי לת"ח הוא דווקא בהילוך בקומה זקופה שהיא בנטיית הגרון כבנות ציון. ומש"כ רבינו בסוף דבריו אלא מסתכל למטה כמו שהוא עומד בתפילה. אינו שייך לכפיפת הקומה וגם לא לכפיפת הראש, אלא לאפוקי ממש"כ שלא היא כבעלי חטורת (עי' סוטה כב, ב פרוש מדוכיא) לזה אמר שהעיקר הוא להביט למטה ללא שיכוף עצמו.

ביאור ברכת זוקף כפופים

ז] ושמחתי שמצאתי און לי מדברי מרן שליט"א בעולת יצחק (ח"ג סי' י"א) אות כ"א) שהקשה איך אנו מברכים זוקף כפופים, והקיי"ל שאסור להלך בקומה זקופה, ותירץ' היינו דווקא בהליכה שהוא דרך גאווה, וכדדיק נמי לישנא'. וכוונתו דהטעם הוא שדוחק רגלי שכינה וכדלעיל.

והנה בעיקר קושייתו היה מקום דהיינו בשווא זקוף ביחס למה שהיה בשינתו בלילה, וכמ"ש מהרי"ן (ע"ח ח"א דף ת, א) וז"ל ואע"פ שאינו כפוף ממש, אלא שזוקף קומתו שהיתה כפופה כל הלילה. אך נראה דקושייתו היא כמבואר שם מתשובת רבינו אברהם בן הרמב"ם (סי' פ"ג) שנהגו קדמונינו לברך ברכת 'מגביה שפלים', וביאר בעול"י שם, דאף אדם העומד בקומה זקופה, יתכן וראשו מושפל, ועל זה הברכה מגביה שפלים. נמצא כי ברכות אלו הן על זקיפת הקומה והראש ממש.

מדרכי רבותינו - רבי סעדיה ב"ר יחיאל צ'אלעי זלה"ה

רבינו שהתגורר בעיר צ'אלע בתימן היה אחיו של מוה"ר שלום זלה"ה ששימש כדיין דמתא, בעקבות שליח מארץ ישראל שביקר בעירם, נתעוררו שני האחים לעזוב בתיניהם ומטלטליהם ולעלות לארץ ישראל, אך משהגיעו לאה"ק, נכזבה רוחם, כי פקיד א"י לא חפצו ברבנים תלמידי חכמים שיכנו בה אלא בצעירים בעלי כח למלאכת הארץ. ומשום כך קבעו מושבם בעיר יפו, שם עם חבר תלמידי חכמים מצאו מרגוע לנפשם, אך צרות שונות שרדפום, גרמו להם לחזור לתימן, אך רוחם לא שקטה מאהבת ארץ ישראל ובשנת התרפ"ז יצאו שנית לעלות לא"י לצמיתות, רבינו המתין בעדן כשבע שנים לאישור העליה, שם הכירוהו כתלמיד חכם, וקבע מדרשו בבית הכנסת הגדול 'מגן אברהם'. משעלה לא"י התגורר בת"א בשכונת התקוה ונתמנה מטעם הרה"ר לסדר חו"ק, וקבע מדרשו בבני"כ 'אהל יעקב' שם הרביץ תורה לרבים, זיע"א.